

Vavrečka, M., Rudincová, B., Hrdlička, M.: Česko-ruský slovník pro hospodářskou sféru. Díl I., II. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Ostrava 1997, 610 s.

Rusko-český slovník pro hospodářskou sféru. Díl I., II. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Ostrava 1998, 564 s.

Všichni, kdo mají z těch či oněch důvodů co do činění s překládáním ekonomických, komerčních či jiných aktuálních odborných textů, dobře vědí, jaká je skutečná hodnota dobrého speciálního překladového slovníku. Sebelepší překladatel se bez kvalitních příruček tohoto typu prostě neobejde. Ruština jako jazyk, který v posledním desetiletí v ekonomické oblasti prodělal skutečnou revoluci, představuje v našem prostředí lexikografický problém sui generis. Odborné překladové slovníky, které péčí států vycházeli v dostatečném nákladu a na svou dobu v dobré kvalitě, se změnou politických a ekonomických podmínek rychle zastaraly a z větší části se staly pro překladatele nedostačujícími. Vzniklá lakuna se začala zaplňovat velmi pomalu, zpočátku spíše příležitostnými a narychlo sestavenými soupiskami nových výrazů a slovních spojení z různých nově se formujících komunikačních oblastí, často velmi diskutabilní odborné úrovně a lexikografické hodnoty. Během několika let se však přes všechny počáteční potíže začaly konstituovat rusistické lexikografické týmy při různých akademických pracovištích (v Českých Budějovicích, Praze, Olomouci, Ostravě), z jejichž dílen vzešlo již několik aktuálních slovníkových příruček vesměs slušné materiálové i odborné úrovně, za což jejich autorům patří nejen uznání, ale i dík řady překladatelů, kteří na každý podobný počín velmi netrpělivě čekají.

Dvoudílný Česko-ruský slovník pro hospodářskou sféru, stejně jako „obrácený“ rusko-český slovník, jejichž autory jsou ostravští rusisté M. Vavrečka, B. Rudincová a M. Hrdlička, bezpochyby patří k tomu nejlepšímu, co bylo v této oblasti v posledním desetiletí vytvořeno. Několikaleté soustředěné úsilí autorského kolektivu přineslo své ovoce a výsledek jeho práce jistě ocení každý, kdo měl to štěstí, že se mu výtisk slovníku, vydaného z ekonomických důvodů (sic!) v tristně nízkém nákladu (100 výtisků), dostal do rukou. I když na skutečné nové lexikografické dílo všeobecného charakteru čeští rusisté stále ještě čekají, v oblasti speciálních překladových slovníků je největší lakuna prací ostravských rusistů (spolu s nejnovějším slovníkem olomoucko-pražského týmu M. Csirikové a E. Vysloužilové¹) alespoň prozatím zcela.

Jak uvádějí autoři v předmluvě, „slovník vznikl na základě interního grantu Ostravské univerzity jednak jako učební pomůcka pro studenty bakalářského studia ruštiny pro podnikatelství a cestovní ruch, jednak jako střední překladový slovník pro podnikatele, používající ve své činnosti ruštinu“, přičemž je chápán jako „slovník do jisté míry experimentální, který bude dále zpracováván“.

Slovník obsahuje více než 11 tisíc samostatných hesel a v jejich rámci přes 65 tisíc nejružnějších kolokací z oblasti obchodu a práva, podnikatelství, marketingu a mana-

¹ Srov. M. Csiriková, E. Vysloužilová a kol.: Odborný slovník česko-ruský z oblasti ekonomické, politické a právní. Praha 1999.

gementu, peněžnictví a bankovníctví, pojišťovnictví, ekonomiky, účetnictví a výpočetní techniky. Shromážděný materiál představuje výsledek excerpcce jak ze současných periodik a publikací ekonomického zaměření, tak i ze současných (a výběrově i starších) lexikografických pramenů uvedených oblastí.

Způsobem zpracování a zaměřením se jedná o aktivní slovník určený českému uživateli, pro něhož je důležité nejen najít příslušný ruský ekvivalent českého výrazu (a naopak), ale který zde najde také důležité informace o jeho spojovatelnosti s jinými slovy, o přednostním užívání synonymických výrazů v různých vazbách apod. Právě snaha o zachycení co největšího počtu konkrétních terminologických kolokací se stala základním principem jak při výběru materiálu, tak při koncipování obsahové i formální podoby slovníku. Jednotlivé výrazy jsou proto uváděny převážně jako jmenná, slovesná či adverbialní spojení.

Základním principem slovníkového zpracování je tradiční abecední řazení substantivních a slovesných (avšak nikoliv adjektivních) hesel, v jejichž rámci jsou příslušné kolokace řazeny opět abecedně podle jednotlivých významových ekvivalentů se snahou o jednoznačnost překladu, kdy jsou např. synonymické výrazy zařazeny odděleně na základě jejich spojovatelnosti.

Slovníkové heslo je vždy uvedeno českým heslovým slovem a jeho ruským ekvivalentem, opatřeným základním gramatickým aparátem s odkazy na vzory časování sloves a skloňování substantiv, uvedené v příloze. Jednotlivé ekvivalenty vícevýznamových heslových slov jsou řazeny postupně za sebou, přičemž u každého ekvivalentu jsou uvedeny nejdůležitější kolokace. U podstatného jména jsou zařazena jeho spojení jak se shodnými, tak neshodnými přívlastky. Přídavná jména jsou uváděna pouze ruskými ekvivalenty, spojitelnost přídavných jmen a použití jednotlivých překladových ekvivalentů je proto nutno hledat v heslech příslušných substantiv. Slovesa jsou uváděna v obou videch, ale příslušné kolokace je třeba až na výjimky hledat u variant dokonavých. U heslového slova jsou za ruským ekvivalentem uvedeny také tvary příslušných přídavných jmen slovesných. Příslovce jsou uváděna pouze v případech, kdy je nelze pravidelně odvodit od odpovídajících adjektiv.

Heslovou část česko-ruského slovníku doplňuje přehled názvů mezinárodních a českých organizací, vztahujících se k hospodářské sféře, názvy států, příslušníků jejich národů a měnových jednotek a mluvnické tabulky, vztahující se k heslovým odkazům. V přílohách k ruské-české části slovníku uživatel najde přehled frekvencovaných ruských zkrátek a jejich českých ekvivalentů, seznam nejčastějších ruských křestních jmen a také soupis nejužívanějších ruských a světových zeměpisných názvů s českými ekvivalenty.

Jako překladatel a aktivní uživatel mnoha slovníků mohu potvrdit, že jistě obtížná a klopotná práce autorů rozhodně nevyzněla naprázdno. Naopak, po zkušenostech s jinými podobnými slovníky sáhnou pro neznámý výraz vždy nejdříve po tom „ostravském“, a teprve když mne „zklame“, hledám pomoc jinde. Ke cti autorů budiž řečeno, že to nebývá často.

Výhrad či připomínek mám ke slovníku málo a netýkají se věcí zásadních. Jako uživatel slovníku bych možná přivítal přehlednější grafické členění jednotlivých hesel, občas zdržuje hledání heslového slova, které kromě odrážky (•) není výrazněji oddě-

leno jak od předcházející stati, tak od následných kolokací. Také uvádění jednotlivých významových ekvivalentů sémanticky diferencovaných výrazů by mohlo být výraznější, což by podstatně usnadnilo orientaci v rozsáhlejších statích. Pozitivně naopak nutno hodnotit důsledné opřizvukování ruského materiálu v česko-ruském slovníku obvyklým způsobem (партии грýза), které se u nás z technických důvodů obvykle řeší podtrháváním přízvukných písmen. Za nezištnou pomoc v této záležitosti zpracovatelé vděčí doc. V. Baranovovi z Udmurtské státní univerzity v Iževsku, působícímu v době vzniku slovníku jako lektor ruštiny na Ústavu slavistiky brněnské filozofické fakulty.

Někdy může mít uživatel pochybnosti o účelnosti vydělování zvláštních hesel v takových případech jako • koupit // • koupit předem // • koupit si; • čekat // • čekat koho; či • doprava, • doprava lodní, zvláště s ohledem na to, že český uživatel je vzhledem k naší lexikografické tradici zvyklý hledat podobné výrazy a jejich spojení pod jedním základním heslem. Poněkud neobvyklé je také uvádění některých ustálených předložkových spojení jako samostatných hesel (• bez cla, • bez daně, • bez dividendy...). Takovýto přístup není jistě na škodu, možná by však v podobných případech bylo vhodnější a systémovější uvádět jednotlivá předložková spojení v rámci jednoho „předložkového“ hesla. Ne zcela jasně je potom kritérium pro uvádění takovýchto předložkových hesel: jestliže jsou takto uváděna těsná spojení s předložkami bez a na, proč tomu tak není např. u spojení s předložkou za či v? Určité pochybnosti mám také o účelnosti uvádění příliš složitých kolokací nebo volných spojení ve vazbách se sémanticky málo relevantními slovesy, jako je tomu např. u slovesa uskutečnit (~ na základě plné moci, ~ při zachování, ~ ve prospěch, ~ v souladu s předpisy, ~ za výhodných podmínek, ~ z neopatrnosti).

Slovníky ostravských rusistů jsou cenným lexikografickým dílem v oblasti speciálních překladových slovníků a všichni jejich uživatelé, i ti, na které se při jeho prvním vydání nedostalo, se již mohou těšit na dopracovanou a rozšířenou knižní verzi, jejíž vydání plánuje Ostravská univerzita ještě v tomto kalendářním roce.

Jiří Gazda

Fozikoš, A., Reiterová, T.: Reálie rusky mluvících zemí. Plzeň, Nakladatelství Fraus, 1997, 75 s.

Po pomerne dlhom období vákua vo vydávaní rusky písanej literatúry z oblasti reálií, jazykovedy i literárnej vedy nastáva konečne konjunktúra aj v tejto, tak často diskutovanej oblasti. V knihkupectvách cudzojazyčnej literatúry preplneným policami s anglickými, francúzskymi, nemeckými a inými publikáciami ešte stále nemôžu konkurovať tie v ruskej mutácii. Spomedzi ešte stále skromnej ponuky ma upútala útlá knižička s výrazne estetickou obálkou vydavateľstva FRAUS „Reálie rusky mluvících zemí“ autorov Andreja Fozikoša a Taťjany Reiterovej s podtitulom „Osnovnyje fakty iz istorii i dejstviteľnosti Rossiji i Belarusi.“